

VELED ÇELEBİ'DEN SOYU VE AİLESİYLE İLGİLİ NOTLAR VE ANILAR

Yakup Şafak*

Özet

Konya Mevlâna Dergâhı son postnişinlerinden Veled Çelebi İzbudak, Mevlevîlik dünyasındaki yeri kadar Türk dili ve edebiyatı, Fars dili ve edebiyatı, özellikle Mevlâna ve mevlevîk konusundaki çalışmaları ve çevirileriyle de tanınmıştır.

Bu yazıda, Veled Çelebi'nin kısa hayat hikâyesi verildikten sonra, gerek matbû eserlerden, gerekse, kendisinin Selçuk Üniversitesi Ktp. Uzluk Arşivi'ndeki mecmua ve defterlerinden istifadeyle soyu ve ailesiyle ilgili bilgiler derlenerek araştırmacıların ilgisine sunulmuş; bu hususta kaynaklardaki bazı eksiklikler ve müphem hususlar giderilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Veled Çelebi İzbudak, Mevlevilik, Çelebiler, Mücâhidîn-i Mevleviyye Taburu, Türkçecilik.

Notes and Memories on His Lineage and Family by Veled Chalabi

Summary

Izbudak Veled Chalabi is one of the last and best known postneshins of Konya Mevlana Dervish Convent, who studied Turkish Language and Literature as well as Persian Language and Literature and especially Mawlana and Mevlevism.

In this paper, after a short life story, information on his family lineage is presented making use of printed works as well as periodicals and books in the archives and Selçuk University Library to clarify some ambiguous issues for researchers who are interested in his works.

Keywords: Veled Celebi İzbudak, Mawlawi, Chalabis, Mujahideen-i Mevleviyye Battalion, Turkishism

* Dr., Kırkkale Üniversitesi

Mehmed Bahâeddin Veled Çelebi (İzbudak, Konya 1867 – Ankara 1953) Mevlâna soyundan gelen, Mevlevî muhitinde bu kültürle yetişmiş olan bir kişidir.¹ Mevlevî kimliğinin yanısıra kültür ve edebiyat tarihimizde Türkçülük ve Türkçecilik hareketindeki yeri ve bu alandaki ilmî, fikrî, kültürel çalışmalarıyla da tanınmıştır.

Konya'daki tahsil hayatından ve 4 yıl kadar Vilâyet'in Yazı İşleri Dairesi'nde memuriyetten sonra 1889 yılında bilgi ve görgüsünü ilerletmek için İstanbul'a göç etmiştir. Bahâriye Mevlevîhanesi'nde yaklaşık 2 yıl ikametten sonra Dahiliye Nezâreti Matbûât-ı Dâhiliye Kalemî'nde sansür memuru olarak görev almış; aynı zamanda Kaptan Paşa Rüşdiyesi'nde ve bir ara Darülfünun'da Farsça hocalığı yapmış; bu arada dönemin önde gelen edip ve şairleriyle, özellikle Necip Asım'la tanıştıktan sonra Türkçülük akımının bir mensubu olarak dil ve edebiyat alanında yazılar, şiirler yazmış ve eserler hazırlamıştır. Diğer taraftan İttihat ve Terakkî Derneği'nin üyeleri arasına girmiş, onların toplantılarına katılmıştır.

II. Meşrûtiyet'in ilânından sonra memuriyetten istifa ederek kalemiyle geçinmeye niyetlenmiş; bu sıralarda Galata Mevlevîhanesi şeyhliğine atanmış; önce vekil ve bilâhare asil olarak iki yıl kadar görev yaptıktan sonra Sultan Reşad tarafından azledilen Abdülhalim Çelebi'nin yerine Konya Mevlâna Dergâhı postnişinliğine tayin edilmiştir.

Burada çeşitli hizmetlerle geçirdiği 9 yıllık görev süresi içindeki en önemli hadiselerden biri, I. Dünya Savaşı'nda Suriye Cephesi'ndeki askerlerin maneviyatını artırmak için Dördüncü Ordu'ya katılan Mücâhidîn-i Mevleviyye Taburu'nun teşkil edilmesidir. O zamanlar Tabur'a 70 küsur mevlvîhanede bulunan dede ve dervişlerin büyük çoğunluğu katılmıştır. 1915-1918 arasındaki bu sefer, 3,5 yıl kadar sürmüştür.

I. Dünya Savaşı sonrasında İttihat ve Terakkî Partisi hükümetten uzaklaştırılınca Sultan Vahideddin tarafından görevden alınan Veled Çelebi'nin yerine tekrar Abdülhalim Çelebi getirilmiş; Şûrâ-yı Devlet azalığına seçilen Veled Çelebi, Millî Mücadele hareketine katılmak üzere 1921 baharında Antalya yoluyla Ankara'ya geçmiş; Maârif Vekâletince Ankara Lisesi Farsça öğretmenliğine tayin edil-

¹ Veled Çelebi'nin hayatıyla ilgili en önemli kaynak, onun Hatıralarım (İstanbul, 1946) isimli eseridir. Eserin ikinci baskısı: Tekke'den Meclis'e Sıra Dışı Bir Çelebi'nin Anıları, nşr. Yakup Şafak-Yusuf Öz, İst., 2009 (Timaş Yay.) Diğer kitaplar: Nevin Korucuoğlu, Veled Çelebi İzbudak, Ankara, 1994, s.69 v.d. (Kültür Bak. Yay.); Metin Akar, Veled Çelebi İzbudak, Ankara, 1994, s.107-122 (TDK yay.).

miş; yeni teşkil olunan hükümete, dil çalışmalarıyla destek vermiş ve 20 yıl milletvekilliğinde bulunmuştur.

Nihayet eşi Enise ve kızı Devlet Hanım'ın varlığında, 4 Mayıs 1953 tarihinde Ankara'da vefat edip Cebeci Mezarlığı'na defnedilmiştir. Günümüzde zikredilen yönleri kadar Mevlâna ve Mevlevilikle ilgili olarak yaptığı çalışmalarla, bilhassa Mesnevi tercümesiyle adı yâd edilmektedir.

Bu yazıda, halen Selçuk Üniversitesi Ktp. Uzluk Arşivi'nde bulunan² ve Veled Çelebi'den intikal etmiş olan mecmua ve defterlerdeki Çelebi'nin soyu ve ailesiyle ilgili bilgileri derleyerek araştırmacıların ilgisine sunuyoruz. Bu bilgiler, başta müellifin matbû hatıraları olmak üzere diğer kaynaklarla da karşılaştırılmıştır. Dipnotlarda, müellife ait izahlar (VÇ) kısaltmasıyla verilmiştir.

Ataları, Babaanesi, Dadısı Hakkında:

Veled Çelebi, matbû hatıratında, Konya'nın Türbe civarındaki Durakfakih Mahallesi'nde, güneş doğarken dünyaya geldiğini, babası Necib Çelebi'nin Mevlâna soyundan olduğunu ifade eder ve silsilesini şöyle beyan eder: “Mehmed Veled Çelebi Efendi-i Sâni' ibn-i Necib Çelebi ibn-i Abdurrahmân-ı Râbi' Çelebi ibn-i Veled Çelebi ibn-i Ahmed Çelebi ibn-i Abdurrahmân-ı Sâlis ibn-i Bayram Çelebi-i Evvel ibn-i Abdülhalîm-i Evvel ibn-i Abdurrahmân-ı Evvel ibn-i Ebûbekr Çelebi ibn-i Ferruh Çelebi kezâ ve kezâ.”³

Veled Çelebi'nin, uzun yıllar üzerinde çalıştığı, fakat nihâi noktaya getiremediği Silsile-nâme'sine⁴ ve diğer notlarına göre Abdurrahmân-ı Râbi' Çelebi, ünlü Mevlevî büyüklerinden Said Hemdem Çelebi'nin⁵ hemşiresi Ayşe Hanımla evlenmiş ve iki oğulları ve iki kızları olmuştur: Mustafa Necib, Atâullah, Ganiye, Kâmile.⁶

² Adı geçen arşiv için bkz. Veled Çelebi-Ahmed Remzî-Tâhirî'l-Mevlevî, Feridun Nâfiz Uzluk'a Gönderilen Mevlevî Mektupları, nşr. Yakup Şafak-Yusuf Öz, Konya, 2007 (Tekin Ktb.)

³ Veled Çelebi, Muhtârât, S.Ü. Uzluk Arşivi, Y95, s.283.

⁴ Veled Çelebi, Silsile-nâme, S.Ü. Uzluk Arşivi, Y131.

⁵ Mehmed Said Hemdem Çelebi, XIX.yüzyıl Mevlevîlik dünyasının önemli simalarından biridir. 24. halife-postnişin olarak Makâm-ı Mevlâna'ya tayini 1815, vefatı 1859 senesidir. Bkz. Küçük, Sezai, Mevlevîliğin Son Yüzyılı, İst., 2003, s.59-68, s.59 vd.

⁶ Veled Çelebi'nin notu: “Hemdem Çelebi, benim büyük vâlidem Âişe Hanım'ın kardeşidir; zevci Abdurrahman Çelebi'dir; bir oğlu babam Necib Çelebi'dir, bir oğlu amucam Atâullah Çelebi'dir.” (Çelebi Cönkü, Y97, s.76)

Veled Çelebi 9.2.1940 tarihinde yazdığı “Türkçülük Destânı”nda babaannesi Mollaoğlu'nun Ayşe Hanım'dan ve dadısından şöyle söz ediyor:

Gözde okumağa kalmadı tâkat
Ellerde yazmağa az kaldı kudret
Okuyup yazmazsam ben yâ ilâhî
Aylar günler değil geçer mi sâat

Geceli gündüzlü tam altmış sene⁷
İlim gıdâ oldu bu cân u tene
Rûhun şâd olsun ey Ayş'anım Nine⁸
Okumaktan bana tattırdın lezzet

Ferhad Şirin Leylâ Mecnun misâli
Bütün âşıkların terceme(y) hâli
Ne varsa bunların daha emsâli
Kış gecesi ona okurdum elbet

Gâh para verir gâh taltif eylerdi
Hâsılı bin türlü memnun ederdi
Kış gecesi okuturdu dinlerdi
Hayli kitâbı eyledim kırâat

Pek çok sevdiklerim ninemle dadım
Neşat Dadımdır dadımdan murâdım
Ben bunların kucağında yaşadım
Olsun ikisinin canına rahmet

Mektebden sonra civâr-ı pâk-i Ced
Dergâh'a bitişik makâm-ı emced
Medrese-i Hazret-i Sultan Veled
Bana oldu cây-ı ilm ü ma'rifet

Garîbdir ki müderris idi şâir
Bir mecmua bana eyledi hâzır
Yazdı eli ile eş'ârın vâfir

⁷ “Şimdi seksen seneye bâliğ oldu.” (VÇ)

⁸ “Makâm-ı muallâ-yı Hazret-i Mevlânâ'da post-nişin Şeyh Mehmed Said Hemdem Çelebi hemşiresi, Moll'oğlunun Ayşe Hanım [Monlaoğlunun, yani çelebi efendinin ki makâm-ı Mevlâna'da post-nişindir]; dadım da siyâhî Neşat Kadın'dır.” (VÇ)

Fikrimi açmağa eyledi himmet
9 Şubat 1940 mîlâdî, 30 Zilhicce 1358 Arabî, 26 Kânûn-i Sâni
1355 Rûmî Cuma.⁹

Dadısıyla ilgili ayrıca şu hatırayı naklediyor: “Zenci [Neşât] dadım beni çok severdi; ‘ovlu vale’ [=oğlum Veled] diye önümde ardımda dolaşırđı. Bir gün, ‘Dadı sizin memleketinizde söylenen türkülerden hatırında kaldı mı?’ diye sordum. Şu güfteyi söyledi: ‘Kirar bu, kirar bu. Kirar buna, kina, sabara, tin tinni, kirar bu.’

Tabii kendisine göre bir de bestesi vardı. Bir münasebetle, ‘Dadı sizin dilinizde ölüme ne derler?’ dedim. Korka korka ‘gongu-rongo’ dedi.”¹⁰

Babası, Annesi ve Kardeşleri Hakkında:

Veled Çelebi, notlarında annesinin de Mevlâna soyundan olduğunu bildirir. Yine Silsile-nâme’ye ve diğer notlarına göre Abdurrahmân-ı Sâlis’in oğlu İbrahim Çelebi’nin kızı Şerife Kadın¹¹ Nakibzâdelerden Musa Efendiyle evlenmiş ve dört kızları olmuştur: Sâliha, Fatıma, Hatice¹², Aîşe. Aîşe Hanım’ın oğlu Yusuf’un kızı Rabia Hanım¹³, Veled Çelebi’nin annesidir.¹⁴

Veled Çelebi babasının melek-haslet bir zât olduğundan herkes tarafından saygı gösterilen ve sevilen bir kişi olduğunu söyler¹⁵; anne-

⁹ Veled Çelebi, Defter-i Fevâid, S.Ü. Uzluk Arşivi, Y86, s.207-209.

¹⁰ Veled Çelebi, Defter-i Fevâid, S.Ü. Uzluk Arşivi, Y86, s.169.

¹¹ Tanınmış çelebilerden Mehmed Emin Molla’nın hemşiresidir.

¹² Said Hemdem Çelebi’nin annesidir.

¹³ Kardeşleri Ahmed ve Kerime’dir.

¹⁴ Y96, s.81: “Annemin büyük vâlidesinin annesi huzûrda [yani Konya’da Hazret-i Mevlâna’nın türbesi içinde] yatarmış. Yani bi’n-nefs bir zükûr çelebi kızı imiş. [Çünkü huzûra ancak zükûr çelebiler defn olunurlar; yani erkek çelebilerle birinci batında kız evlâdıdır.] Büyük vâlidesi de Osman Çelebi ile dayı uşakları imiş. Bunlar dört hemşire imiş: Biri dedem [yani annemin babası] Hacı Yusuf Çelebi’nin anası Aîşe Hanım; biri Safiye teyzemin anası Fatıma Kadın; biri de Hemdem Çelebi’nin anası Sâliha Kadın’dır. Ahmed Çelebi dedem, Abdurrahman Çelebi’nin kardeşidir. [Ana tarafından] dedem, [evlâd-ı inâstan] Yusuf Çelebi’nin babası, Pîri Paşazâdelerden Ali Molla Efendi’dir. Annem [böyle] söylerdi.” (VÇ)

¹⁵ Y105, s.290’da (VÇ)eled Çelebi’nin notu: “Şeyh: 910, Mehmed: 92, Bahâeddin: 104; Veled: 40, Çelebi-i: 46, Mevlevî: 92 = 1284 Târîh-i velâdet-i fakîrânemdir. Demek ki Allah, erenler fakîri, anadan doğma şeyh yapmak için Sultânü’l-evliyâ Cenâb-ı Mevlânâ sulbünden getirmiştir. Hakîkaten babbam Necîb Çelebi, evliyâullahtan; anam Râbia Hanım veliyyetullah idi. Her ikisi nesl-i necîbden gelmiştir.”

sinin ise tahsilleri hususunda pek haris davrandığını bildirir ve matbû hatıratında onlardan ve kardeşlerinden şöyle bahseder: “Annemin sa-bahleyin erkenden bizi mektebe göndermek birinci vazifesi idi. Pek küçük iken Elmas Hoca adında ihtiyar bir kadının açmış olduğu bir mektebe gidiyordum. Bu mektep kızlara mahsus gibi idi. Hatırlı familyaların küçük erkek çocukları da arasına görülürdü. Bu mektepte on beş yaşını geçmiş, hattâ kocaya varmış kadınlar da bulunuyordu.

Sonra bir aralık da Çarçar Hoca adında gayet dehşetli bir muallimin mektebine devam ettim. Bu mektepte dört yüz kadar çocuk vardı ki cümlesi bir odada idi. İçerde gürültüyü, konuşmayı, çağrışmayı sormayınız. Sol taraftaki sıra kızlara ait olup, diğer kısmı oğlanlara mahsustu. Bu mektepte de gelinlik kızlar, yirmi yaşına gelmiş bıyığını buran oğlanlar olduğu halde o mubassırsız, muâvinsiz mekteplerde kızlara bir lâf atan talebe yoktu.

Annem rivayet eder ki, onun çocukluğunda saçlı sakallı adamlar mektepte tahsil ederlermiş. Devam ettiğimiz mektep, evimize tahminen yirmi dakika kadar uzakta. O büyük kışta annem bizi mektebe gönderiyordu. Yolların karı, hükümet tarafından kaldırılıp yol açılmışsa da her iki tarafın damlarından dökülen karlar yine yolu dolduruyordu. O soğukta kar içinde erkenden başı arakıyeli, ayağı kırmızı çizmeli üç çocuğun bir sokakta gittikleri görülürdü ki bunların en büyüğü on bir, ortancası sekiz, en küçükleri olan ben ise altı yaşında idim.”¹⁶

(1284 tarihi ebcedle hesaplanmıştır. Milâdî karşılığı 1867-1868'dir. Ancak müellif, Hatıralarım adlı eserinde (s.3), “Milâdî 1868 ve 1284 Hicrî senesi Rebiülevvelinin on dördüncü günü” doğduğunu söylüyor. Bu tarihin milâdî olarak karşılığı 16 Temmuz 1867'dir. Son Asır Türk Şairleri'nde (IV, 1977), bizzat Çelebi'nin ifadesine göre 1285/1868'de doğmuştur. TBMM'deki hal tercümesi kağıdında da doğum tarihi 1285 olarak geçmektedir. (Bkz. Korucuoğlu, Veled Çelebi İzbudak, s. 20.) 1285'in karşılığı 1868-1869 olduğu için bazı kaynaklar doğum tarihini 1869 olarak vermişlerdir. (Krş. Akar, Veled Çelebi İzbudak, s.17). Çelebi'nin bu husustaki tereddütünün kaynağı, onun 12.3.1928 tarihli bir mektubundan anlaşılmaktadır: “Benim târih-i velâdetim, kendimce 1284 Rebiülevvelin zannımca on dördü falandır. Fakat bir vakit kudemâ-yı muhibbânımızdan ve ulemâdan, müthiş bir hafıza ile meşhur Bursalı Rıza Efendi merhum sicil müdürü oldu. Benim tercüme-i hâlimi en ince tahkikatla Konya'dan, İstanbul'dan tahkik etti. Kendi eliyle yazdı, tescil etti. Târih-i velâdetimi 1285 olmak üzere tespit eylemiştir.” Bkz. Feridun Nâfiz Uzluk'a Gönderilen Mevlevî Mektupları, s.60.)

¹⁶ Bahsettiği kardeşleri Ahmed Nazif ve Şemseddin'dir. En küçük kardeşleri ise Yusuf'tur.

YAKUP ŞAFK

“Babam melek huylu, temiz yürekli bir zât olmakla hiçbir vakit bir şey için bizi zorlamazdı. Hattâ bahar zamanı beni mektepten alıp gezmeye götürdüğü pek çok olurdu. Akşam eve dönünce, annem kızar söylenirdi, o da cevap olarak:

– Bir gün içinde hemen minbere çıkacak değil ya!..
gibi sözlerle meseleyi kapatırdı.”¹⁷

“Mekteb-i Rüşdiye’ye kaydolduğum zaman cehennemden sanki cennete girmiş gibi oldum. İptidâi mektebe nisbetle pek intizamlı, oldukça temiz; çocuklar bir dereceye kadar ıslah edilmiş, usûl-i ta’lîm akla yakın; muallimler insana benziyordu.

Sıra sonuna bir yere bizi de oturtular. Bizi dediğimin, benden bir iki yaş büyük biraderim Şemseddin Çelebi de beraberdi. En büyük birader Ahmed Nazif Çelebi saf-meşreb olduğu cihetle onun iptidâi mektepteki tahsili kâfi görüldü. Biraderlerin tahsillerine nihayet veren büyüklerimiz tahminlerinde büyük biraderin zihni tahsile gayr-i müsâid ve ortanca biraderin ise, bir dereceye kadar kâfi gördüklerinden ortanca da mektebe devam etti.

Halbuki ilim bahşâyış-i ilâhî olup, sa’yin dahl-i küllîsi olmadığından ortanca birader mektebe bir sene kadar devam edip, sonra tahsilden vazgeçti. Harekesiz yazıyı güçlkle okur, imlâ da hatasıyla beraber bir parça rık’a yazısı yazar bir halde kaldı. Büyük birader kendi kendine çalışıp iyice bir sülûs yazıya mâlik oldu. Okuması da ortanca biraderden aşağı değildi. İstanbul’a hicretim zamanında hazret, Kur’ân ile ufak tefek dinî kitaplar ve hikâyeleri mütâlaa ile meşgul bir halde idi.”¹⁸

“Hicrî 1310 ve rûmî 1308 (1892) senesinde pederim, vâlidemle küçük biraderim Yusuf Çelebi’yi alarak beni görmek için Konya’dan geldiler. (Pederim) on beş gün geçmeden hastalandı. Biraz iyiliğe yüz tuttu ve misafir olarak Bahariye Mevlevîhanesi’ne gitti. O esnada

¹⁷ Veled Çelebi, Hatıralarım , İstanbul, 1946, s.3-4. Çelebi, Y97, s.89’da şu anısını naklediyor: “Benim Ressamlığı: Çocukken komşumuzun beyaz sıvalı duvarı benim yazı tahtam olmuş; besbelli babama şikâyet etmişler. Bir gün babamla beraber Dergâh-ı Şerîf’ten evimize geliyorduk. O duvarın dibine gelerek babam duvarda bir leylek resmi gördü.[Resim değil ya, çocukça bir şeyler!] ‘Aman ne güzel leylek! Acaba bunu kim yaptı ki?’ deyince ben, kemâl-i gururla elimi göğsüme işaret ederek, ‘Ben!’ demekliğimle beraber “şırrak!..” diye bir tokat yanağıma yapıştı. O vakit anladım ki Hacı Baba ben imişim!”

¹⁸ Veled Çelebi, Hatıralarım , s.5. Veled Çelebi’nin kardeşleri ve onların çocukları hakkında bkz. Okuyucu, Cihan, “Veled Çelebi’nin Yeni Bulunan İki Defteri: Mesnevî-i Şerîf Hikâyeleri”, *Mevlâna Celâleddin Rûmî 800. Yıl*, Ankara, 2007, s.90-91 (TYB yay.) s.90-91.

küçük baldızım Zehra'nın gözlerine ağrı geldi; bir buçuk ay kadar ci-hana bakamadı, kör olmasından korkuldu. Pederimin Bahariye Mevlevîhanesi'nde tekrar hastalığı şiddetlenip, hanemize avdete muktedir olamadı.

O yıl kış o kadar dehşetli oldu ki, soğuğa dayanmak imkansızdı. Kar bir metreyi geçmişti. Haliç ve İstanbul ile Boğaziçi denizinin bazı yerleri dondu. Hattâ Eyüp'ten, buz üzerinden yürüyerek Sütluçe'ye geçtiler. Bahariye Mevlevîhanesi meydancısı buz üzerinde semâ eyledi. Bu şiddetli kışta, poyraza maruz viran olan Bahariye Mevlevîhanesi'nin büyük bir odasında sabahlara kadar, aylarca refikamla beraber pederi bekler ve sabahleyin de Babîâlî'ye giderdim.

Doktor, odasını on sekiz derecede tutun demişti. Halbuki mütemâdiyen iki mangalı karıştırdığım halde sekiz on dereceyi bulduramazdım. Bir kaç ay sonra havalar açılmaya başladı. Babamın iyi olmasından ümit kesildi; fakat Dergâh'a nisbetle rutubeti az olan evimize babamı naklettim. Biraz daha yaşayıp, beş ay sonra rûmî 1309 (1893) Martında pederim irtihal eyledi. Vasiyeti üzerine Yenikapı Mevlevîhanesi'nde medfun olan büyük amcası Hacı Âbid Çelebi âgûşuna defnedildi.”¹⁹

Veled Çelebi, Feridun Nâfiz Uzluk'a yazdığı 12.12.1928 tarihli mektupta annesi ve kardeşinden şöyle söz ediyor: “Benim annem Konya'dadır; takriben 90 yaşındadır. Ara sıra rahatsız oluyormuş. Bilmem size zahmet olur mu? Günlerden bir gün Tekye Mahallesi'nde Hacı Haşim Sokağı'nda Necib Çelebizâde Yusuf Çelebi hanesi unvanıyla arayıp annemi ziyaret etseniz hoş olur. Fakat evvelce haber gönderip mülâkatı kararlaştırınız. Zira annem bunak, kardeşim alîl; zevcesi mahzar-ı 'küllü tavîl...' dir.”²⁰

Eşleri ve Çocukları Hakkında:

Gerek matbû hatıratı, gerekse diğer notlara ve kaynaklara göre Veled Çelebi, Eyüp'te Yahya Beyzâdelerden İbrahim Hakkı Bey'in büyük kızı Makbûle Hanım'la 24.6.1892'de evlenmiş, ondan Mart-Nisan 1893'te Celâleddin Feridun Ârif isimli oğlu olmuş; eşi ağır hastalıklardan ve ameliyattan sonra 1895 yılında vefat etmiştir. (Ârif, muhtemelen Suriye'de ailesinden kopmuş, Mısır veya Beyrut'ta kalmıştır.)

Eşinin ailesinin konağında kalmakta olan Çelebi, 23.5.1899'da küçük baldızı Zehra Hanım'la evlenmiş; ondan da 1903'te **Emine** Nevber (ö.1948), 1907'de Emir Âlim Muzaffer

¹⁹ Veled Çelebi, Hatıralarım, s.30.

²⁰ Bkz. Feridun Nâfiz Uzluk'a Gönderilen Mevlevî Mektupları, s.63.

Gültekin (tahminen 1926'da tifodan ölmüştür), 1912'de Şerif **Hüseyin**, 1914'te İbrahim **Bostan** isimli çocukları olmuştur. Son iki çocuğun küçük yaşta vefat ettikleri anlaşılmaktadır. Zehra Hanım 1915 senesinde Şam'a, eşinin yanına hasta olarak gitmiş ve kısa zaman içinde burada vefat etmiştir.

Bir gazete ilânına göre Emine Hanım'ın Tekel Başmüdürlüğünde çalışan Muzaffer Görçem'le (öl.1968) evlendiği ve ondan Nebile (Kuyucak) Hanım'ın doğduğu anlaşılmaktadır.²¹

Veled Çelebi'nin, evlilik tarihini tesbit edemediğimiz sonuncu eşi Enîse Hanım'dan²², Mehmed **Ferzan** ve Ayşe **Devletşah** isimli çocukları olmuştur. Veled Çelebi, notlarında Ferzan adlı oğlunun 18.7.1920 tarihinde yedi aylıkken vefat ettiğini; kızı Ayşe Devletşah'ın 21.1.1921'de doğduğunu bildirir.²³ Ayrıca Çelebi Cönkü, Y96, s.173'te 4.1.1918'de doğmuş Fatma **Gülnur** isimli bir kızı daha kayıtlıdır.

Enîse Hanım'la ölünceye kadar beraber yaşamıştır. TBMM'den alınan bir tercüme-i hal kâğıdının da teyit ettiği üzere²⁴ Ankara'ya göçtükleri yıllarda, çocuklarından sadece Ârif, Emine ve Devletşah hayattadır.

Devlet Hanım Etibank Genel Müdürlerinden Cevdet Aydınelli (öl.1957) ile evlenmiş ve ondan Emine Sema (d.1944) ve Ayşe Meliha (d.1948) adlı kızları olmuştur.²⁵

Konya'daki Yarkın ailesinin fertlerinden öğrendiğimize göre Devlet Hanım, Cevdet Bey'in ölümünden sonra Mevlâna soyundan, Veled Çelebi'yle de akrabalığı bulunan Saim Yarkın ile evlenmiş ve ondan çocuğu olmamıştır.

Devlet Hanım, Metin Akar Bey'e yazdığı 15.4.1987 tarihli mektupta "İkinci hanımının vefatından bir süre sonra İstanbul'da bulunduğu sırada bir müşterek ahbab aracılığı ile Sabire Hanım'la evlendi. (...) Ankara'ya gelişinden bir süre sonra eşi Enise Hanım da Veled Çelebi'nin ilk (?) eşinden olan kızı ve yeni doğan kızını da alarak Ankara'ya geldi" demektedir.²⁶

²¹ Krş. Milliyet, 16.2.1968.

²² Veled Çelebi'nin notlarından ve mektuplarından, babasının adının Hamza olduğunu ve Kılıç Ali Bey'in akrabası bulunduğunu öğreniyoruz; Feridun Nâfiz Uzluk'a Gönderilen Mevlevi Mektupları, s.50.

²³ Veled Çelebi, Çelebi Cönkü, S.Ü. Uzluk Arşivi, Y96, s.227; Muhtârât, S.Ü. Uzluk Arşivi, Y95, s.514, 270.

²⁴ N.Korucuoğlu, a.g.e., s. 19.

²⁵ Veled Çelebi, Çelebi Cönkü, S.Ü. Uzluk Arşivi, Y96, s.394.

²⁶ Bkz. M.Akar, Veled Çelebi İzbudak, s.244-245.

Biz Veled Çelebi'nin SÜSAM'daki mektup, mecmua ve defterlerinde "Sâbire" adına hiç rastlamadığımızı belirtelim. Ancak "www.ailemiz.net" adlı sitede, muhtemelen Devlet Hanım'ın yakınları tarafından gönderilen bilgiye göre, Devlet İzbudak, Bahaeddin Veled Çelebi İzbudak ile Sabire Hanım'ın kızıdır; 23 Ocak 1921'de İstanbul'da doğmuş, 8 Eylül 2003'te Bodrum'da vefat etmiştir. Anılan sitede Sabire Hanım'ın diğer adının Enise olduğu belirtilmiştir. Orada Devlet Hanım'ın yaşlılık dönemine ait bir fotoğrafı da vardır.²⁷

Devlet Hanım'ın zikredilen mektupta Veled Çelebi hakkında verdiği bilgilerde bir hayli yanlışlıklar olduğu için Sâbire Hanım konusunda teyit edici bilgiye ihtiyaç bulunduğunu da belirtmeliyiz.

Ailesiyle ilgili hatıralar ve notlar:

1.Ârif Hakkında:

Veled Çelebi, F. Nâfiz Uzluk'a gönderdiği bir mektubunda, Büyük oğlum Ârif'in terk-i diyâr ederek senelerden beri Mısır'da ikamet ettiğini bilirsiniz, sanırım. Ondan bize fayda yok. Zavallı Gültekin'i de geçen yaz kaybettik.²⁸

Çelebi Cönkü, Y 97, s. 209'da da Veled Çelebi'nin şu notu görülmektedir: "Kırk seneye yakındır ki oğlum Ârif'i kaybettim. Nereye gittiği malum değildir. Kah Beyrut'ta, kah Mısır'da dediler; bilmiyorum. Sene 1360 Arabî (1942)."

2.Emine Nevber Hakkında:

Veled Çelebi, *Çelebi Cönkü-Y97*, s.293'te kızının doğum tarihini 22 Teşrîn-i evvel 1319 (4.11.1903) olarak vermiştir. *Aynı eser*, s.96'da da 18 Şevval 1325 (24.11.1907)'de dört yaşını bitirdiğini söylemektedir.

Bahariye Mevlevihanesi postnişini Hüseyin Fahreddin Dede (öl.1911), Emine Nevber'in doğumu münasebetiyle bir tarih beyti söylemiştir.²⁹

Çelebi'nin Y97, s.293'teki notu: "Bundan dört beş gün akdem kızım Emine³⁰ köşkümüzde, maslak başında, dutların altında semâ dedem Malatyalı İbrahim Dede'nin yanına gitmiş ve bir tavr-ı mahsûs ile

²⁷ Ayrıntı için Mevlevî Mektupları ve Tekke'den Meclis'e adlı eserlerdeki izahlara bakınız.

²⁸ 1926-1927 tarihinde yazılmış mektup için bkz. Feridun Nâfiz Uzluk'a Gönderilen Mevlevî Mektupları, no 7.

²⁹ Müntehabât-ı Fahrî, nşr.Mehmet Akkuş ve ark., Ankara, 2010, s.111.

³⁰ Veled Çelebi'nin kaydettiği nota göre kızı, bu sıralarda beş yaşındadır.

‘Dede! Sen de mi hâlâ esîr-i zülf-i yâr olmaktasın’ demekle Dede ne diyeceğini şaşırmış, kemâl-i hayretle ‘Vay imanı yok!’ demiştir. 22 Cumâde’l-uhârâ 1326/8 Temmuz 1324 (22.7.1908) Çâker-i Âl-i Muhammed İbn-i Mevlânâ Veled.”

Veled Çelebi, *Çelebi Cönkü*, Y96, s.227’deki not şöyledir: “İstanbul Erenköyü’nde Kokarpınar’da Çolak İbrahim veresesinden aldığım arsa üzerine inşa ettirdiğim köşkte kızım Emine, Cuma gecesi alaturka saat 3’te, alafranga saat 9’da Nebîle’yi doğurdu. (1)3 Cumâde’l-ülâ 1338 / 3 Şubat 1336 = (3.2.1920).

Aynı yerde, F.Nâfız Bey de şu notu eklemiştir: “Bu Emine Hanım’ın kızı Nebîle Hanım’ı³¹, manevî oğullarımdan Kâzım Kuyucak’la evlendirdim; çocukları oldu. Şifâî.”

Veled Çelebi de *Çelebi Cönkü*, Y97, s.293’te “Şimdi bu Emine kızını evlendirdi; handiyse torunu olacak. Sene 1943 milâdî” ve “Canım Emineciğim, Tanrı rahmetine kavuştu, 1948” demektedir.

3. Muzaffer Gültekin Hakkında:

Yukarıda zikredildiği üzere, 1926-27 senesinde yazdığı bir mektupta, “Zavallı Gültekin’i de geçen yaz kaybettik” diyordu.

Matbû kaynaklara göre Muzaffer Gültekin, 17 veya 19 yaşında tifodan ölmüştür.³²

4. İbrahim Bostan Hakkında:

Birinci Cep Mecmuası, Y105, s.88’de Bostan’ın doğum tarihi 1332 (1913-14) olarak gösterilmiştir. Burada Üsküdar Mevlevihanesi son postnişini Ahmed Remzi Dede’nin (Akyürek, 1872-1944), İbrahim Bostan’ın doğumu münasebetiyle 1333 (1914-15)’te Halep’te yazdığı şu tarih manzûmesi nakledilmiştir:³³

Hamd-i bî-had kerem-i kâil-i “kerremnâ”ya
Etti bir gonce kerem gülşen-i Mevlânâ’ya

Tâzelendi yine bâğ-ı neseb-i hazret-i aşk
Geldi bir başka safâ dinle nevâ-yı nâya

³¹ Nebîle Hanım’ın çocukları için bkz. Okuyucu, “Veled Çelebi’nin Yeni Bulunan İki Defteri: Mesnevî-i Şerîf Hikâyeleri”, s.90-91.

³² M.Akar, Veled Çelebi İzbudak, s.245, Okuyucu, “Veled Çelebi’nin Yeni Bulunan İki Defteri: Mesnevî-i Şerîf Hikâyeleri”, s.91.

³³ Ahmet Remzi Akyürek ve Şiirleri, Hzl. Hasibe Mazioğlu, Sevinç Mtb., Ankara, 1987, s.251. Buradaki tarih 1333’tür .

Kutb-i dem mürşidimiz seyyidimiz melceimiz
Kadri vâsıl ezeli mevki-i müstesnâya

Geldi bir necl-i necîbi Çelebi İbrâhim
Akseder tâb-ı ruhu kevkebe-i mînâyâ

“Bişnev ez” sırrını hâkî olacaktır yâ hû
Pertev-i feyzi nümâyân nazar-ı bînâyâ

Himmet-i Pîr ile mi‘râc-ı kemâlâta çıkıp
Vâsıl olsun kerem-i mahrem-i “ev ednâ”ya

Ola eslâfına fâik bu mücevher târîh
“Geldi Bostân-ı siyüm ravza-i Mevlânâ’ya”
Sene: 1332

Sonunda “Ed-Dâî Hâdimü'l-fukarâi'l- Mevleviyye bi-Halebi'ş-Şehbâ Ahmed Remzî” ibaresi bulunmaktadır.

Veled Çelebi, *Muhtârât*, Y95, s.507'de eşi Zehra Hanım ve oğlu Bostan'ın vefatını şöyle anlatıyor: “Bu sene hemen bu sıralarda fakîr, cihâd-ı ekber münâsebetiyle bi'l-umûm meşâyih ve ihvân ve muhibbân ile Şam'da iken gonce-i hayâtım, oğlum, mini mini Bostan'ım Konya'da vefât eylemiştir.³⁴ Sonra da refikam Şam'a gelip haftasında dîn ü devlet uğruna fedâ olmuştur.”³⁵

Çelebi'nin çok sevdiği, saygı duyduğu ve hakkında şiirler yazdığı eşi Zehra Hanım'ın vefat tarihi, *Muhtârât*, Y95, s.510'da 19 Eylül 1331 (2.10.1915) olarak belirtmiştir.

5. Fatma Gülnur Hakkında:

Çelebi'nin Y96, s.173'deki notu: “21 Rebû'l-evvel 1336 / (4) Kânûn-i sâni 1334 (4.1.1918) Sabahleyin alaturka saat 4'te kerimem Fatma Gülnur Hanım zîverbahşâ-yı gülzâr-ı hayât olmuştur. Cenâb-ı allah, erenler sûrî, manevî saadetlerle kâmyâb ve ebeveynini de karîn-i füyûz-i bî-hisâb buyursun, âmin.”

6. Ayşe Devletşah Hakkında:

Çelebi'nin Y96, s.270'deki notu: “Kızım Devletşah, sekiz yaşında iken söylemişti:

³⁴ Aynı mecmua (Y95), s.515'te Bostan'ın vefatı 1333 (1914-15) olarak gösterilmiştir.

³⁵ Bu malûmatın yazılı olduğu sayfada rûmi takvimle “Evâhîr-i Şubat 1330” notu vardır.

YAKUP ŞAFAK

Harb-i Onun sözüne kandım
Hep kızlardan utandım
Ben kanmaktan vazgeçtim
Eğri feslime yandım”

Veled Çelebi'nin mecmualarında (bilhassa Y95 nolu mecmuada) eşi Zehra Hanım ve çocukları hakkında uzun şiirleri vardır.³⁶ Örnek olarak bir şiirini sunuyoruz:

*Nefret ettim hayâta artık gel
Âşık oldum memâta artık gel
Müsterîhâne bâri can vereyim
Yok ümîdim necâta artık gel*

*Sinir oldum kederle ser tâ pâ
Halk-ı âlemler isterim kavga
Düşmanımdır bütün ricâl-i vegâ
Kızgınlım kâinâta artık gel*

*Öyle bir ye's kaplıyor ki benim
Bıçak açmaz kilitlidir dehenim
Kanıma girme ey nigâr benim
Ver netîce sebâta artık gel
Veled Çelebi³⁷*

Güzel Kumru başlıklı şiirden:
*Melek-peyker kızım güzel Emine
Emânet ola Rabbü'l-âlemîne
Bâd, rüzgâr esmesin o yâsemîne
Bunu niyâz et Monlâ Hümkâr'ından*

Gültekin Muzaffer bir arslan yiğit

³⁶ Y96, s.169'da şöyle bir hatıra vardır: “ Herifin biri acâib bir hastalığa tutulmuş. Karısından korkmayan bir adamın papucundan bir parça kesip tütsü yapılmasını tavsiye etmişler. ‘Kurşunlu Cami imamı Hacı Hüseyin Efendi’ namında bir kimseyi bulmuşlar. Papucundan bir parça keseceklerini söyleyip kesmeye tasaddî etmişler. Hoca Efendi demiş ki ‘Fi’l-vâki ben karımdan aslâ korkmam, ancak çok sayarım.’ Bu hikâyeyi bana anlatan Sultan Hamid’in yetiştirmelerinden ve havâssından Ahmed Paşa beni murad ederek dedi ki “Ben de o hastalığa tutulacak olursam Çelebi Efendi'nin papucundan keseceğim.” (VÇ)

³⁷ Y96, s. 223 (Mehmet Ceylan Bey'in hattıyla yazılmıştır.)

*Ne isterse al yap mutlak gönlün it
Vatan marşın dâim heybetle işit
Ayırma çeşmân-ı iftihârından*

*Mini mini masum sevimli Bostan
Dâim bahâr olsun görmesin hazan
Senin gibi olsun mükemmel insan
Feyz alsın didâr-ı tâbdârından*

*Ben ne peşimânım ne de müştekî
Anlar merâmımı Ârif-i zekî
Âşık şâirlerin budur mesleği
Seni dür ederler ihtiyârından³⁸*

Bu şiiri de Veled Çelebi, 22 Nisan 1337 (22.4.1921) tarihinde Antalya'da iken Enise Hanım için yazmıştır³⁹:

*Beni yâdınla şâd eyle enîsem
Bu lutfu i'tiyâd eyle enîsem
Benimle ittihâd eyle Enîsem
Beni ol demde yâd eyle Enîsem*

*Seher vakti sabâ nermîn eserken
Kemâl-i şevkile bülbül öterken
Çiçekler büy-i anber neşr ederken
Açıp çeşmân-ı mahmûrun süzerken
Beni ol demde yâd eyle Enîsem*

*Nigâh-ı nâz açıp vakt-i seherde
Görünce yavrunu evvel nazarda
Bakıp çeşmân-ı ma'sûma o yerde
Ara timsâlimi nûr-ı basarda
Beni ol demde yâd eyle Enîsem*

*Yataktan şöyle kalkıp nîm-bidâr
Kılıp mir'âta karşı arz-ı didâr
Görüp endâm-ı şûhun bir perîvâr
Hayâle daldığın bir demde ey yâr
Beni ol demde yâd eyle Enîsem*

³⁸ Y95, s.504-505.

³⁹ Y86, 196-197; Neşâyid-i Garîbâne başlığını taşımaktadır.

YAKUP ŞAFAK

*Bakarken pencerenden gülsitâna
Katarken can bahârın feyz-i câna
Gelip bir tâze neş'e âşîkâna
Tahassür şî'rin eylerken terâne
Beni ol demde yâd eyle Enîsem*

*Kılıp ezhârî eşcârî temâşâ
Gezerken bağçemizde şöyle tenhâ
Olunca kuytu bir mevki' hüveydâ
Düşün bâğ-ı Merâm'in neş'esin tâ
Beni ol demde yâd eyle Enîsem*

*Ufuklarda dolup bin türlü elvan
Gurûb-ı şems edince gark-ı ahzân
Olunca çeşmine heybetle ol ân
Beni ol demde yâd eyle Enîsem*
Veled Çelebi, Antalya, 22 Nisan 1337 Cuma⁴⁰

KAYNAKLAR

- Akar, Metin, *Veled Çelebi İzbudak*, TDK Yay., Ankara, 1999.
Akyürek, Ahmed Remzi, (*Dîvân*), 'Ahmet Remzi Akyürek ve Şiirleri'
adıyla hzl. Hasibe
Ergun, Sadettin Nüzhet, *Türk Şairleri*, I-III, İstanbul, 1936-1945.
Gölpınarlı, Abdülbaki, *Mevlâna'dan Sonra Mevlevîlik*, 2. bs., İnkılâp
ve Aka Yay., İstanbul, 1953.
Hüseyin Fahreddin, *Müntehabât-ı Fahrî*, nşr. Mehmet Akkuş ve ark.,
Ankara, 2010.
Hüseyin Vassâf, *Sefîne-i evliyâ*, I-V, hzl. Mehmet Akkuş-Ali Yılmaz,
Kitabevi Yay., İstanbul, 2006.
İnal, İbnülemin Mahmut Kemal, *Son Asır Türk Şairleri*, Türk Tarih
Encümeni Yay., İstanbul, 1930-1942.
(İzbudak), Veled Çelebi, *Birinci Çep Defteri*, S.Ü. Uzluk Arşivi, Y
105
_____, *Çelebi Cönkü*, S.Ü. Uzluk Arşivi, Y 96
_____, *Çelebi Cönkü*, S.Ü. Uzluk Arşivi, Y 97
_____, *Defter-i Fevâid*, S.Ü. Uzluk Arşivi, Y 86

⁴⁰ Veled Çelebi ve ailesinin fotoğrafları için bkz. Tekke'den Meclis'e;
<https://picasaweb.google.com/celebiler.album> (Zikredilen eserdeki fotoğraflar için Nuri Şemşekler Bey'e ve albüm için Leyla Tilav Hanım'a teşekkür ederim.)

VELED ÇELEBİ'DEN SOYU VE AİLESİYLE İLGİLİ NOTLAR VE ANILAR

_____, *Hatıralarım*, haz. E. Behnan Şapolyo, Türkiye Yay., İstanbul, 1946; Tekke'den Meclis'e Sıra Dışı Bir Çelebi'nin Anıları, nşr. Yakup Şafak-Yusuf Öz, İst., 2009 (Timaş Yay.)

_____, *Muhtârât*, S.Ü. Uzluk Arşivi, Y 95

_____, (*Mevlevî Menâkıbnâmesi*), '1330' tarihli *Konya Salnâmesi*, s. 748-825.

_____, *Silsile-nâme*, S.Ü. Uzluk Arşivi, Y131.

Veled Çelebi-Ahmed Remzî-Tâhirü'l-Mevlevî, *Feridun Nâfız Uzluk'a Gönderilen Mevlevî Mektupları*, nşr. Yakup Şafak-Yusuf Öz, Konya, 2007 (Tekin Ktb.)

Korucuoğlu, Nevin, *Veled Çelebi İzbudak*, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara, 1994

Köstüklü, Nuri, "Vatan Savunmasında Gönül Erleri: Mücâhidîn-i Mevlevîye Alayı", *X. Millî Mevlâna Kongresi Tebliğler I*, s. 213-226, Konya, 2002.

_____, *Vatan Savunmasında Mevlevîhaneler*, Çizgi Kitabevi Yay., Konya, 2005.

Küçük, Sezai, *Mevlevîliğin Son Yüzyılı*, Simurg Yay., İstanbul, 2003.

Okuyucu, Cihan, "Veled Çelebi'nin Yeni Bulunan İki Defteri: Mesnevî-i Şerîf Hikâyeleri", *Mevlâna Celâleddin Rûmî 800. Yıl*, Ankara, 2007, s.90vd. (TYB yay.)

Şafak, Yakup, "Uzluk Ailesi'nin Mevlevîlik Araştırmalarına Katkıları", *X. Millî Mevlâna Kongresi Tebliğler II*, S.Ü. Yay., s. 143-150, Konya, 2003.

_____, "Veled Çelebi'den Mevlevî Muhitiyle İlgili Bazı Hatıralar ve Önemli Notlar", *Yeni İpek Yolu (Konya Kitabı VI)* s. 145-151, Konya, 2003.

_____, "Veled Çelebi ve Çelebilik Makamında Geçen Yıllar", *Aşkın Sultanları – Son Dönem İstanbul Mevlevileri Sempozyum Kitabı*, İstanbul, 2010, s.67-80.

TBMM Albümü (1920-2010), Ankara, 2010.

Uzluk, Feridun Nâfız, "M. Bahaeddin Veled Çelebi İzbudak", *Bütün Yönleriyle Erzurum*, s. 199-201, Ankara, 1968.

_____, "Veled Çelebi", *Selamet Dergisi*, Mayıs 1962, C I, S 2, s. 12-13, 18.